

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ Factors Affecting Conservation Behavior of Early Adults in Natural Tourist Sites

นพมาศ สุวชาติ^{1*}

Noppamash Suvachart

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวอายุ 19-25 ปี กลุ่มตัวอย่าง 485 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามออนไลน์ (มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.84) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม ค่าสถิติของพิชเชอร์ หรือค่า F และค่าสถิติแลมบ์ดาของวิลก์ส ผลวิจัยพบว่า พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติจำแนกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดีมาก (ร้อยละ 25.57) กลุ่มดี (ร้อยละ 61.03) กลุ่มปานกลาง (ร้อยละ 12.17) กลุ่มพอใช้ (ร้อยละ 1.03) และกลุ่มปรับปรุง (ร้อยละ 0.20) นอกจากนี้ยังพบว่าไลฟ์สไตล์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยว วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ไลฟ์สไตล์

Abstract

The purposes of this research were 1) examine the conservation behavior of early adults in natural tourist sites; and 2) analyze the factors affecting nature conservation behavior among early adults. A quantitative research approach was employed, with a target population of tourists aged 19–25 years. A total of 485 participants were selected through purposive sampling. Data were collected using an online questionnaire, which demonstrated a reliability coefficient of 0.84. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, discriminant analysis, Fisher's F-statistic, Wilks' Lambda. The results revealed that conservation behavior among early adults in natural tourist sites could be categorized into five groups: Very Good (25.57%), Good (61.03%), Moderate (12.17%), Fair (1.03%), and Needs Improvement (0.20%). Furthermore, lifestyle was found to be a statistically significant factor influencing conservation behavior at the 0.05 level.

Keywords: Conservation behavior, Tourist, Early adults, Lifestyle

¹ รองศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Associate Professor, Faculty of Business Administration and Accountancy, Khon Kaen University

* Corresponding author : e-mail : snoppa@kku.ac.th

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน ทรัพยากรธรรมชาติทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ การขยายตัวของเมือง และพฤติกรรมการใช้บริโภคของมนุษย์ (United Nations Environment Programme, 2019, IPBES, 2019, and World Bank, 2020) แนวคิดเรื่อง "การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)" (UNWTO, 2001) จึงได้กลายมาเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่เพียงส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ธรรมชาติเท่านั้น หากยังเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชากรวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงผู้มีอายุระหว่าง 20-35 ปี กลุ่มประชากรนี้ถือว่ามีศักยภาพสูงทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา และการตัดสินใจ อีกทั้งยังอยู่ในช่วงวัยที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม นอกจากนี้ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนต้นยังเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ดังนั้น พฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มประชากรดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อตรงต่อแนวโน้มการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว การทำความเข้าใจแรงจูงใจ ค่านิยม และพฤติกรรมด้านการอนุรักษ์ของกลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบนโยบายและแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เกิดผลอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติของนักท่องเที่ยววัยผู้ใหญ่ตอนต้นและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดังกล่าว ภายใต้กรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปลูกฝังจิตสำนึกของพลเมืองรุ่นใหม่ให้ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติอย่างลึกซึ้งซึ่งพร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ทบทวนวรรณกรรม

Weaver and Lawton (2002) ทำการวิจัยเรื่อง ระดับความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ Harder, Softer และ Structured ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเข้มข้น (Hard Ecotourist) หมายถึง ผู้ที่ชอบผจญภัยในระดับสูง (ประกอบด้วย ความชอบใช้พลังกำลังในการท่องเที่ยวมาก ชอบการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแบบยาก ๆ ลำบาก ๆ ชอบการพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง ชอบสภาพแวดล้อมที่เป็นป่าธรรมชาติ) มีความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูง (ประกอบด้วย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุดหรือลดลงอย่างมาก ลดการปล่อยมลพิษเข้าสู่สภาพแวดล้อมทุกเรื่องอย่างเคร่งครัด) สามารถการละทิ้งความสะดวกสบายได้ในระดับสูง (ประกอบด้วย ต้องการบริการระหว่างท่องเที่ยวเล็กน้อยและจัดโปรแกรมการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง) มีความตั้งใจที่จะเป็นนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับสูง (ประกอบด้วย มีวัตถุประสงค์พักผ่อนโดยเฉพาะและมีระยะเวลาเพื่อการท่องเที่ยวมากกว่า 3 วัน) มีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูง (ประกอบด้วย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวทุกข้ออย่างเคร่งครัด จำนวนเพื่อนร่วมเดินทางไม่เกิน 3 คน)

2. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบผ่อนปรน (Soft Ecotourist) หมายถึง ผู้ที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับต่ำในทุกปัจจัย ได้แก่ ผู้ที่ชอบผจญภัยต่ำ มีความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ สามารถละทิ้งความสะดวกสบายได้ต่ำ มีความตั้งใจที่จะเป็นนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่ำ มีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ

3. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบผสม (Structured Ecotourist) หมายถึง ผู้ที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผสมกันระหว่างแบบเข้มข้นและผ่อนปรน คือ มีความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูง ความชอบใช้พลังกำลังในการท่องเที่ยวมาก แต่มีลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบผ่อนปรนด้านวัตถุประสงค์การท่องเที่ยว ระยะเวลา ขนาดของกลุ่ม และมีความต้องการความสะดวกสบาย

กัลยวันต์ สวนคร้ามดี และ เดชรัต สุขกำเนิด (Suankramdee & Sukkumnoed, 2015) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์จำแนกกลุ่มผู้บริโภคชาวไทยตามพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่าง 2,500 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุเฉลี่ย 31 ปี ส่วนใหญ่สถานภาพโสด ระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชนและมีรายได้ 10,001-20,001 บาทต่อเดือน ผลวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคการวิเคราะห์กลุ่มแบบไม่เป็นขั้นตอน (Non-hierarchical Cluster Analysis) และคำนวณระยะห่างด้วยวิธี Euclidean Distance จำแนกออกได้เป็น 5 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มนั้นมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังนี้

1. กลุ่มเขียวออกผล คิดเป็นร้อยละ 15.6
2. กลุ่มเขียวออกดอก คิดเป็นร้อยละ 23.9
3. กลุ่มเขียวต้นกล้า คิดเป็นร้อยละ 25.4
4. กลุ่มเขียวแตกหน่อ คิดเป็นร้อยละ 23
5. กลุ่มเขียวไม่ออก คิดเป็นร้อยละ 12.1

Haws, Winterich, and Naylor (2010) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้บริโภคเชิงอนุรักษ์หรือผู้บริโภคสีเขียวคือบุคคลที่มีความโน้มเอียงต่อความตระหนักถึงผลกระทบจากการซื้อและการบริโภคสินค้าต่อสิ่งแวดล้อม ผู้บริโภคที่มีค่านิยมสีเขียวอย่างเข้มข้น (Stronger Green Values) จะตัดสินใจอย่างมั่นคงที่จะบริโภคโดยคำนึงถึงการบริโภคเพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม Haws, Winterich, และ Naylor ได้พัฒนาเครื่องมือวัดค่าความเป็นผู้บริโภคสีเขียวจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวนมากและให้ผู้บริโภควิพากษ์ด้วยแบบสอบถามปลายเปิด ต่อมานำไปสร้างเป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 58 รายการ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 264 คน หลังจากนั้นได้ใช้เทคนิคการสกัดปัจจัยจัดกลุ่มตัวแปรให้คงเหลือตัวแปรสำคัญ ๆ ที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นผู้บริโภคสีเขียวได้อย่างดี ผลการสกัดปัจจัยนี้ทำให้มีตัวแปรจำแนก 6 รายการ ซึ่งมีค่า Reliability = 0.95 ผลวิจัยพบว่า แนวความคิดสีเขียว มีความสัมพันธ์อย่างมากต่อการรายงานถึงพฤติกรรมสีเขียวของตนเองและเช่นเดียวกับพฤติกรรมจริง ๆ ก็เป็นผู้ปฏิบัติตามแนวความคิดเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมด้วย (Actual Green Behavior) Haws, Winterich, และ Naylor ได้ระบุว่า ตัวชี้วัดค่าความเป็นผู้บริโภคสีเขียว (Green Consumer Values) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบดังนี้

1. การให้ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์ที่ใช้/ซื้อที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
2. เมื่อต้องตัดสินใจทำสิ่งใดหรือปฏิบัติการใด ๆ จะตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก
3. ในการซื้อสินค้าจะตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมทุกครั้ง
4. มีความตระหนักถึงการลดลงของทรัพยากรบนโลก
5. ประกาศได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
6. พฤติกรรมการใช้ชีวิตส่วนใหญ่ไม่มีความสะดวกสบาย เพื่อเพิ่มระดับความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

นภวรรณ ฐานกาญจน์พงษ์เขียว และจิราภรณ์ เทียมพันธ์พงศ์ (Noppawan Tanakanjana-Phongkhiao and Jiraporn Teampanpong, 2018) ได้ศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

ธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้วและปราจีนบุรี ตัวแปรที่ศึกษาคือพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม 10 ประเด็น ผลวิจัยพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 63.76) มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง-สูง (คะแนน 2.51-4.00) ส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 36.24) มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง-ต่ำ (คะแนน 0.00-2.50) โดยค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมจำนวน 500 คนอยู่ที่ 2.91 จากคะแนนเต็ม 4.00 (S.D.= 0.46) โดยมีพฤติกรรมทางบวกที่มีการปฏิบัติในระดับสูง ได้แก่ การทิ้งขยะในภาชนะที่ทางอุทยานแห่งชาติจัดไว้ให้ การประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการไม่ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่ การเดินตามเส้นทางที่ทางอุทยานแห่งชาติกำหนดเพื่อลดผลกระทบจากการเหยียบย่ำ ในขณะที่ยังคงมีพฤติกรรมบางอย่างที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ การหาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ก่อนการไปเยือนเพื่อการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม การแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลพื้นที่ทราบเมื่อพบเห็นความเสียหายเกิดกับพื้นที่ การศึกษาสิ่งที่ไม่ควรทำและไม่ควรทำเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมจากป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ เมื่อพบเห็นสัตว์ป่าจะดูอยู่ห่าง ๆ และไม่ส่งเสียงดังรบกวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีผู้มาเยือนส่วนหนึ่งที่ยังคงมีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความไม่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ การให้อาหารแก่สัตว์ป่าในพื้นที่เพื่อจะได้ใกล้ชิดและเห็นสัตว์ป่านานขึ้น การให้อาหารปลาบริเวณน้ำตกเพื่อจะได้ดูปลาที่มากินจำนวนมาก และการลักลอบเข้าไปในเขตหวงห้ามของอุทยานแห่งชาติ สรุปได้ว่า แม้ระดับของพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดาส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง แต่ยังคงมีพฤติกรรมบางลักษณะที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม แก่ไข ปรับเปลี่ยน เพื่อลดความเสียหายต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมภายในอุทยานแห่งชาติ

Dolnicar และคณะ (Dolnicar, Crouch, & Long, 2008) ได้วิเคราะห์เนื้อหาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 14 ด้าน (เรียงลำดับตามสัดส่วนงานวิจัยและความถี่) ดังนี้

1. ระดับการศึกษาสูง (ร้อยละ 20 จำนวน 8 เรื่อง)
2. อายุ วัยกลางคน (ร้อยละ 31 จำนวน 5 เรื่อง) ผู้สูงอายุ (ร้อยละ 13 จำนวน 2 เรื่อง)
3. มีความสนใจในการเรียนรู้ (ร้อยละ 38 จำนวน 6 เรื่อง)
4. ระดับรายได้สูง (ร้อยละ 31 จำนวน 5 เรื่อง)
5. มีความเกี่ยวข้อง/สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมสูง (ร้อยละ 19 จำนวน 3 เรื่อง)
6. มีการใช้จ่ายสูง (ร้อยละ 13 จำนวน 2 เรื่อง)
7. มีตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมสูง (ร้อยละ 13 จำนวน 2 เรื่อง)
8. มีความสนใจด้านวัฒนธรรม (ร้อยละ 13 จำนวน 2 เรื่อง)
9. เพศหญิง (ร้อยละ 13 จำนวน 2 เรื่อง)
- 10 มีความสนใจเรื่องสุขภาพ (ร้อยละ 6 จำนวน 1 เรื่อง)
11. มีการเคลื่อนที่คล่องแคล่ว กระตือรือร้น (ร้อยละ 6 จำนวน 1 เรื่อง)
12. ค้นหาประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้น ชอบผจญภัย (ร้อยละ 6 จำนวน 1 เรื่อง)
13. อาชีพ ระดับผู้เชี่ยวชาญ (Professional occupation) (ร้อยละ 6 จำนวน 1 เรื่อง)
14. ตั้งใจที่จะละทิ้งความสะดวกสบาย (ร้อยละ 6 จำนวน 1 เรื่อง)

Elisabeth และคณะ (Gotshi, Vogel, Lindenthal, & Larcher, 2010) ได้ทำการสำรวจการใช้เวลาว่างของเยาวชนอายุ 14-20 ปี จำนวน 340 คน ในประเทศออสเตรเลีย โดยให้เยาวชนประเมินค่าความสำคัญของกิจกรรมในเวลาว่าง 17 ชนิด จากนั้นได้ใช้เทคนิคการสกัดปัจจัย ทำให้กิจกรรม 17 ชนิดลดเหลือ 4 รูปแบบ ซึ่ง Elisabeth และคณะ เรียกว่า ไลฟ์สไตล์ (lifestyle) ผลการวิเคราะห์พบว่า เยาวชนมีไลฟ์สไตล์ 4 รูปแบบ ได้แก่

1. คลาสสิก (Classic) เยาวชนในกลุ่มนี้ชอบดูละคร อ่านหนังสือและฟังเพลงคลาสสิก

2. สุขภาพ (Health) เยาวชนในกลุ่มนี้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ โภชนาการ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเพื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการอยู่กับเพื่อน

3. สังสรรค์เฮฮา (Party & Fun) เยาวชนในกลุ่มนี้ชอบงานเลี้ยงสังสรรค์/เต้นรำ/ดูหนัง/ เดินทางท่องเที่ยว ขับรถยนต์/ขี่มอเตอร์ไซด์ และใช้เวลาว่างในการหารายได้

4. ดิจิทัล (Digital) เยาวชนในกลุ่มนี้ชอบดูโทรทัศน์ ทำกิจกรรมที่มีเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนร่วม เช่น คอมพิวเตอร์ ทีวีไอ ชอบอ่านนิตยสาร/หนังสือการ์ตูน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดนิยามเชิงมโนทัศน์ของพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึง การปฏิบัติตนเมื่อไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติอย่างมีความระมัดระวังผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ทิ้งขยะในภาชนะที่จัดไว้ ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เดินตามเส้นทางที่กำหนด ทำกิจกรรมนันทนาการโดยให้ความสำคัญกับการไม่ทำลายธรรมชาติ เมื่อพบเห็นสัตว์ป่าจะเว้นระยะห่างไกล และไม่ส่งเสียงดังรบกวน ศึกษาสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำจากป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ และนิยามเชิงปฏิบัติการ หมายถึง คณะกรรมการปฏิบัติตนเมื่อไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ โดยมีตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ รายได้ และไลฟ์สไตล์ ตัวแปรตาม ได้แก่ ลักษณะพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ

ในที่นี้ กำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ 5 ระดับ โดยกำหนดให้ พฤติกรรมทางบวก “ไม่เคยเลย” (1 คะแนน) ถึง “เป็นประจำ” (5 คะแนน) และ พฤติกรรมทางลบ “ไม่เคยเลย” (5 คะแนน) ถึง “เป็นประจำ” (1 คะแนน) โดยมีช่วงคะแนนเฉลี่ยและคำอธิบายดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย >4.25 – 5.00 เป็นประจำ หมายถึง พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์มากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย >3.45 – 4.25 บ่อยครั้ง หมายถึง พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์มาก

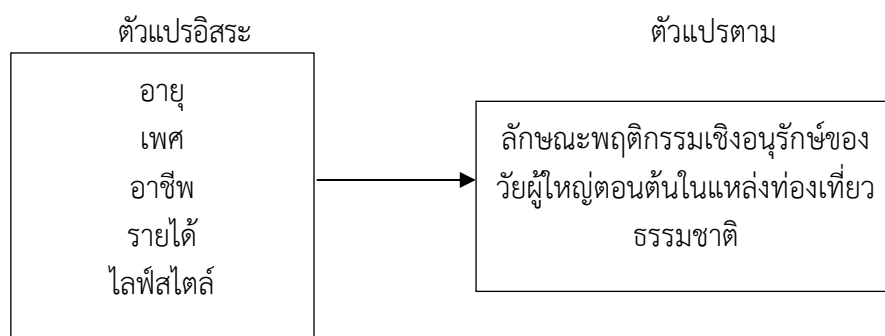
ค่าคะแนนเฉลี่ย >2.65 – 3.45 นาน ๆ ครั้ง หมายถึง พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย >1.85 – 2.65 บางครั้ง หมายถึง พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์น้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 – 1.85 ไม่เคยเลย หมายถึง พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์น้อยที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีกรอบแนวคิดงานวิจัยดังภาพที่ 1 โดยมีตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ รายได้ และไลฟ์สไตล์ ตัวแปรตาม ได้แก่ ลักษณะพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

สมมุติฐานงานวิจัย

นักท่องเที่ยวผู้ใหญ่ออนไลน์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติแตกต่างกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวอายุ 19-25 ปี โดยข้อมูลสถิติจำนวนประชากรช่วงวัยนี้มีจำนวน 5,942,421 คน (Department Of Provincial Administration, Ministry of Interior, 2023) คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และให้ความคลาดเคลื่อนที่ $\pm$ ร้อยละ 5 โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาร์โรว์ ยามาเน่ (Yamane, 1969) เพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลจำนวน 485 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและทดสอบเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้
ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ รายได้ ไลฟ์สไตล์
ส่วนที่ 2 เป็นการประเมินค่าพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์พื้นที่ทางธรรมชาติ 22 ข้อ คำตอบเป็นมาตรวัด 5 ระดับของลิเคิร์ต (Sushera Phattharayuttawat, 2002) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนและแปลผลดังนี้

คำตอบ	คำถามเชิงบวก	แปลผล	คำถามเชิงลบ	แปลผล
ทำเป็นประจำ	ให้ 5 คะแนน	ดีมาก	ให้ 1 คะแนน	ปรับปรุง
ทำบ่อยครั้ง	ให้ 4 คะแนน	ดี	ให้ 2 คะแนน	พอใช้
ทำนาน ๆ ครั้ง	ให้ 3 คะแนน	ปานกลาง	ให้ 3 คะแนน	ปานกลาง
ทำบางครั้ง	ให้ 2 คะแนน	พอใช้	ให้ 4 คะแนน	ดี
ไม่เคยทำเลย	ให้ 1 คะแนน	ปรับปรุง	ให้ 5 คะแนน	ดีมาก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเป็นการตรวจสอบคุณสมบัติความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์แล้วใช้สูตรคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) ซึ่งเป็นสูตรของโลวินลลี และแฮมเบิลตัน (Rovinelli & Hambleton, 1977) ผลการตรวจสอบพบว่าคำถาม 12 ข้อได้ค่า IOC = 1 และ 10 ข้อได้ค่า IOC = 0.75 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คนแล้วหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสถิติ Cronbach Alpha โดยค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมืออย่างน้อยที่สุดไม่ควรต่ำกว่า 0.70 (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) เมื่อคำนวณค่าความเชื่อมั่นปรากฏค่า Cronbach Alpha = 0.84 ความน่าเชื่อถือระดับสูง บ่งชี้ว่าคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสามารถใช้วัดพฤติกรรมในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ในการแจกแจงและอธิบายลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละในการประเมินพฤติกรรมในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

2. วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยใช้หลักการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างกลุ่มตัวอย่าง เป็นการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวแปรหลายตัวระหว่างหลายกลุ่ม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant analysis) ทำการจำแนกพฤติกรรมออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วพิจารณาปัจจัยสำคัญ (ตัวแปรอิสระ) ที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามจากค่านัยสำคัญ (Sig.) ของค่าสถิติของฟิชเชอร์ (Fisher's Statistic)

หรือค่า F และค่า Wilks' Lambda (Kalaya Vanichbuncha, 2021) ซึ่งเป็นสถิติที่ใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวแปรหลายตัวระหว่างหลายกลุ่ม ถ้าค่า Wilks' Lambda มีค่ามาก ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเป็นสมาชิกของกลุ่มได้น้อย ถ้าค่า Wilks' Lambda มีค่าน้อย ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเป็นสมาชิกของกลุ่มได้มาก คำนวณโดยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติ IBM SPSS v.28

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 485 คน

ด้านอายุ; ส่วนใหญ่อายุ 20 ปี จำนวน 134 คน (ร้อยละ 27.6) รองลงมาคืออายุ 19 ปี จำนวน 128 คน (ร้อยละ 26.4) อายุ 21 ปี จำนวน 115 คน (ร้อยละ 23.7) อายุ 22 ปี จำนวน 44 คน (ร้อยละ 9.1) อายุ 23 ปี จำนวน 31 คน (ร้อยละ 6.4) อายุ 24 ปี จำนวน 18 คน (ร้อยละ 3.7) และอายุ 25 ปี จำนวน 15 คน (ร้อยละ 3.1)

ด้านเพศ; ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 330 คน (ร้อยละ 68) เพศชาย จำนวน 97 คน (ร้อยละ 20) และ LGBTQ+ (ความหลากหลายทางเพศ) จำนวน 58 คน (ร้อยละ 12)

ด้านอาชีพ; ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา/นิสิต จำนวน 432 คน (ร้อยละ 89.1) รองลงมาเป็นพนักงานเอกชน จำนวน 22 คน (ร้อยละ 4.5) อาชีพอื่น ๆ จำนวน 11 คน (ร้อยละ 2.3) อาชีพอิสระ จำนวน 9 คน (ร้อยละ 1.9) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 6 คน (ร้อยละ 1.2) และรับจ้างทั่วไป จำนวน 5 คน (ร้อยละ 1)

ด้านรายได้; ส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ 5,001-10,000 บาท จำนวน 184 คน (ร้อยละ 37.9) ลำดับสองมีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 182 คน (ร้อยละ 37.5) ลำดับสามมีรายได้ตั้งแต่ 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 67 คน (ร้อยละ 13.8) และมีรายได้มากกว่า 15,000 บาท จำนวน 52 คน (ร้อยละ 10.8)

ด้านไลฟ์สไตล์; ส่วนใหญ่มีไลฟ์สไตล์ดิจิทัล จำนวน 194 คน (ร้อยละ 40) รองลงมาคือปาร์ตี้สังสรรค์ จำนวน 176 คน (ร้อยละ 36.3) มีไลฟ์สไตล์เพื่อสุขภาพ จำนวน 59 คน (ร้อยละ 12.2) และแบบคลาสสิก จำนวน 56 คน (ร้อยละ 11.5)

2. พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติของนักท่องเที่ยวผู้ใหญ่ออนไลน์

ในภาพรวมพบว่า พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย = 3.94 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .439) ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ (N=485)

พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
พฤติกรรมเชิงบวก			
1. ทิ้งขยะในภาชนะที่ทางพื้นที่จัดไว้ให้	4.72	.711	ดีมาก
2. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบและเชื่อฟังเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด	4.72	.587	ดีมาก
3. เดินตามเส้นทางที่ทางอุทยานแห่งชาติกำหนด	4.68	.657	ดีมาก
4. กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการไม่ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่	4.52	.773	ดีมาก
5. เมื่อพบเห็นสัตว์ป่าจะดูอยู่ห่าง ๆ และไม่ส่งเสียงดังรบกวน	4.49	.825	ดีมาก
6. ศึกษาสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำจากป้ายสื่อความหมาย	4.48	.759	ดีมาก
7. ตระหนักและระมัดระวังผลกระทบที่จะตามมาทุกครั้ง	4.25	.805	ดีมาก
8. ตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก	4.04	.858	ดี
9. เรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตัวเองมากกว่าเรียนรู้จากแหล่งข้อมูล	4.03	.933	ดี

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ (N=485) (ต่อ)

พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
10. วางแผนโปรแกรมการเดินทางและจัดการเดินทางทั้งหมดด้วยตัวเอง	3.95	.973	ดี
11. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ก่อนการไปเยือน	3.90	1.014	ดี
12. ในการซื้อสินค้าจะตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมทุกครั้ง	3.82	.917	ดี
13. ชอบการเดินทางท่องเที่ยวที่ทำลาย ตื่นเต้น ชอบผจญภัย	3.79	1.053	ดี
14. การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ไม่มีความสะดวกสบาย	3.75	.999	ดี
15. เมื่อพบเห็นความเสียหายเกิดกับพื้นที่จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลทราบ	3.73	1.073	ดี
16. กินอาหารจากผลผลิตพื้นบ้าน เช่น ผักริมรั้ว	3.67	1.077	ดี
17. หาโอกาสทำกิจกรรมคืนความเขียวขจีและความสมบูรณ์สู่สิ่งแวดล้อม	3.54	1.027	ดี
18. ชอบการเดินทางท่องเที่ยวที่ต้องใช้พละกำลัง	3.45	1.124	ปานกลาง
19. เลือกพักอาศัยอยู่กับชาวบ้านที่มีรูปแบบโฮมสเตย์	3.40	1.228	ปานกลาง
พฤติกรรมเชิงลบ			
20. เข้าไปเที่ยวชมทุกบริเวณในอุทยานแห่งชาติ ไม่ว่าจะเป็นเขตหวงห้าม	3.54	1.423	ดี
21. ให้อาหารแก่สัตว์ป่าในพื้นที่เพื่อจะได้ใกล้ชิดและเห็นสัตว์ป่านานขึ้น	3.18	1.366	ปานกลาง
22. ให้อาหารปลาบริเวณน้ำตกเพื่อจะได้ดูปลาที่มากินอาหารจำนวนมาก	3.12	1.393	ปานกลาง
ภาพรวมพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	3.94	.439	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่าพฤติกรรมทางบวกในระดับดีมาก ได้แก่ ทั้งขยะในภาชนะที่จัดไว้ ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เดินทางตามเส้นทางที่กำหนด ทำกิจกรรมนันทนาการโดยให้ความสำคัญกับการไม่ทำลายธรรมชาติ เมื่อพบเห็นสัตว์ป่าจะเว้นระยะห่างไกล และไม่ส่งเสียงดังรบกวน ศึกษาสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำจากป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ มีความตระหนัก และระมัดระวังผลกระทบที่จะตามมาทุกครั้งที่เดินทางในพื้นที่ธรรมชาติ

พฤติกรรมทางบวกในระดับดี ได้แก่ เมื่อต้องตัดสินใจทำสิ่งใดหรือปฏิบัติกรใด ๆ จะตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ต้องการเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตัวเองมากกว่าเรียนรู้จากแหล่งข้อมูล วางแผนโปรแกรมการเดินทาง และบริหารจัดการเกี่ยวกับการเดินทางทั้งหมดด้วยตัวเอง สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ก่อนการไปเยือน ในการซื้อสินค้าจะตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมทุกครั้ง ชอบการเดินทางท่องเที่ยวที่ทำลาย ชอบผจญภัย ในการดำเนินชีวิตประจำวันไม่ค่อยมีความสะดวกสบาย เมื่อพบเห็นความเสียหายเกิดกับพื้นที่จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลทราบ กินอาหารจากผลผลิตพื้นบ้าน หาโอกาสทำกิจกรรมคืนความเขียวขจี และความสมบูรณ์สู่สิ่งแวดล้อม

พฤติกรรมทางบวกในระดับปานกลาง ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวที่ต้องใช้พละกำลัง และเลือกที่พักแบบโฮมสเตย์ นั้นหมายถึง นักท่องเที่ยววัยผู้ใหญ่ตอนต้นยังมีความต้องการเดินทางโดยยานพาหนะและการพักผ่อนที่มีความสะดวกสบายครบถ้วน

ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นยังมีพฤติกรรมทางลบ ได้แก่ การเข้าไปเที่ยวชมทุกบริเวณในอุทยานแห่งชาติรวมถึงเขตหวงห้าม การให้อาหารแก่สัตว์ป่าและให้อาหารปลาบริเวณแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องปรับปรุง

เมื่อใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant analysis) สามารถจำแนกพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปรับปรุง (ค่าเฉลี่ย 1–1.85) กลุ่มพอใช้ (ค่าเฉลี่ย >1.85–2.65) กลุ่มปานกลาง (ค่าเฉลี่ย >2.65–3.45) กลุ่มดี (ค่าเฉลี่ย >3.45–4.25) และกลุ่มดีมาก (ค่าเฉลี่ย >4.25–5.00) เมื่อคำนวณหาอัตราร้อยละจำแนกตามกลุ่มพฤติกรรม ปรากฏผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของทั้งห้ากลุ่มพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ

พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
กลุ่มปรับปรุง	1	0.20
กลุ่มพอใช้	5	1.03
กลุ่มปานกลาง	59	12.17
กลุ่ม	296	61.03
กลุ่มดีมาก	124	25.57
รวมทั้งหมด	485	100

จากตารางที่ 2 พบว่ามีอัตราร้อยละของกลุ่มพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติที่แตกต่างกันไป ดังนี้ กลุ่มปรับปรุงมีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 0.20 กลุ่มพอใช้คิดเป็นร้อยละ 1.03 กลุ่มปานกลางคิดเป็นร้อยละ 12.17 กลุ่มดีมากมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 61.03 และกลุ่มดีมากคิดเป็นร้อยละ 25.57

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกกลุ่มหรือตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจำแนกกลุ่มพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในที่นี้พิจารณาจากค่านัยสำคัญ (Sig.) ของค่า F และค่า Wilks' Lambda ตามตารางที่ 3 ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบความเท่ากันของค่าเฉลี่ยของตัวแปรแต่ละกลุ่ม

ตัวแปรอิสระ	ค่า Wilks' Lambda	F	df1	df2	Sig.
อายุ	.983	2.119	4	480	.077
เพศ	.983	2.035	4	480	.088
อาชีพ	.989	1.293	4	480	.272
รายได้	.990	1.201	4	480	.309
ไลฟ์สไตล์	.973	3.301	4	480	.011*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญ (Sig.) ของค่า F พบว่าตัวแปรไลฟ์สไตล์มีค่า Sig. = 0.011 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ และค่า Wilks' Lambda = .973 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าตัวแปรอื่น ๆ นั้นหมายความว่า ตัวแปรไลฟ์สไตล์สามารถอธิบายการเป็นสมาชิกของกลุ่มได้มากกว่าตัวแปรอื่น ๆ หรือจำแนกกลุ่มได้ดีกว่าตัวแปรอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจกล่าวได้ว่าไลฟ์สไตล์มีอิทธิพลหรือมีผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ในขณะที่กลุ่มพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันในตัวแปรอายุ (ค่า sig. = .077) ตัวแปรเพศ (ค่า sig. = .088) ตัวแปรอาชีพ (ค่า sig. = .272) และตัวแปรรายได้ (ค่า sig. = .309) ซึ่งมีความมากกว่า .05 ระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ อาจกล่าวได้ว่า อายุ เพศ อาชีพ และรายได้ไม่มีอิทธิพลหรือมีผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยววัยผู้ใหญ่ตอนต้นส่วนใหญ่เป็นผู้มีพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติในระดับดี เมื่อพิจารณาเทียบกับผลวิจัยของกัลยวันต์ สวนคร้ามดี และเดชรัตน์ สุขกำเนิด (Suankramdee & Sukkumnoed, 2015) พบว่าพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติในนักท่องเที่ยวผู้ใหญ่ตอนต้นมีแนวโน้มในทิศทางที่ดีขึ้น โดยผลวิจัยข้างต้นพบว่าผู้ที่มีพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติในระดับดีขึ้น (ร้อยละ 86.6) มากกว่าปีพ.ศ. 2558 (ร้อยละ 39.5) สะท้อนถึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่กลุ่มพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติในระดับปานกลางหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 13.4) ลดลงจากปีพ.ศ. 2558 (ร้อยละ 60.5) สะท้อนถึงมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกนี้แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวผู้ใหญ่ตอนต้นให้ความสนใจกับปัญหาผลกระทบต่อธรรมชาติมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตนเพื่อดูแลธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกนี้ไม่เพียงแต่สร้างความตระหนักรู้ในสังคมวงกว้าง แต่ยังช่วยกระตุ้นนโยบายสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศอีกด้วย แม้ว่าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ทว่า ยังคงมีบางคนที่มีความประพฤติที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงเพื่อลดความเสียหายต่อระบบนิเวศธรรมชาติอันส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ภาครัฐควรให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของภาวะโลกร้อนต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนเครื่องมือสื่อสารที่สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวผู้ใหญ่ตอนต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมผู้ประกอบการในทุกภาคส่วนในการผลิตสินค้าและบริการที่ไม่เป็นอันตรายต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดมลภาวะ การใช้พลังงานทดแทนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ และไลฟ์สไตล์ที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ผลวิจัยพบว่า ไลฟ์สไตล์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ ในขณะที่ อายุ เพศ อาชีพ และรายได้ไม่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งอภิปรายผลจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านอายุ

ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้พบว่าอายุไม่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์แต่มีผลวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า นักท่องเที่ยวในช่วงวัยต่างกันมักมีรูปแบบการท่องเที่ยวและการรับรู้สิ่งแวดล้อมต่างกัน โดยได้สรุปไว้ว่า กลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนมักมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมสูงจากการรับข้อมูลทางออนไลน์ (Lee, 2009) ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุบางส่วนอาจมีพฤติกรรมอนุรักษ์จากประสบการณ์ชีวิต อย่างไรก็ตาม อายุอาจไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาด หากไม่มีค่านิยมสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง

2. ปัจจัยด้านเพศ

ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้พบว่าความแตกต่างกันระหว่างเพศไม่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม เพศถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่อาจส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีผลวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า เพศมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น งานวิจัยของ Zelezny, Chua, และ Aldrich (2000) พบว่าเพศหญิงมีแนวโน้มแสดงออกถึงความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่าเพศชาย อย่างไรก็ตาม เพศเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมอนุรักษ์ได้ หากปราศจากแรงจูงใจหรือความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ (Hunter, Hatch, & Johnson, 2004)

3. ปัจจัยด้านอาชีพ

ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้พบว่าความแตกต่างกันของอาชีพไม่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม มีผลวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า อาชีพมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น Kollmuss & Agyeman (2002)

พบว่า อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การท่องเที่ยว หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มักส่งผลให้มีความเข้าใจและตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น อาชีพที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงก็อาจมีพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ หากมีแรงจูงใจส่วนบุคคลหรือประสบการณ์ตรงที่ดีเกี่ยวกับธรรมชาติ

4. ปัจจัยด้านรายได้

ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้พบว่าความแตกต่างกันของรายได้ไม่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม มีผลวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า รายได้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น Dolnicar, Crouch, & Long (2008) ได้กล่าวไว้ว่า รายได้ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น รีสอร์ทเชิงนิเวศหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ปลอดภัยต่อธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ผู้มีรายได้ต่ำที่มีความรู้และค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมสูงก็อาจแสดงพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ที่ดีได้ไม่ต่างกัน

5. ปัจจัยด้านไลฟ์สไตล์

ผลวิจัยพบว่า ไลฟ์สไตล์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barr (2007) ที่กล่าวว่า ไลฟ์สไตล์มีผลโดยตรงต่อรูปแบบการท่องเที่ยวและพฤติกรรมในพื้นที่ธรรมชาติ ผู้ที่มีแนวคิดเชิง “green” หรือ “slow life” มักเลือกกิจกรรมที่ยั่งยืน เช่น ปั่นจักรยาน ช่วยทำความสะอาดพื้นที่ท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การแสดงออกผ่านไลฟ์สไตล์อาจไม่สะท้อนพฤติกรรมจริงเสมอไป หากเป็นเพียงภาพลักษณ์ภายนอก

อาจกล่าวในภาพรวมได้ว่า พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นไม่สามารถพิจารณาจากตัวแปรด้านประชากรศาสตร์เพียงอย่างเดียวแต่ยังขึ้นอยู่กับค่านิยม ความรู้ และแรงจูงใจส่วนบุคคลด้วย แม้ตัวแปรประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ รายได้ และอาชีพ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติในระดับหนึ่ง แต่ผลการศึกษายืนยันว่าแรงจูงใจภายใน ค่านิยมส่วนบุคคล และระดับการรับรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญ ดังนั้น การส่งเสริมพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นควรมุ่งเน้นการสร้างค่านิยมและประสบการณ์ตรงกับธรรมชาติควบคู่กับการให้ข้อมูลและออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในระดับดี เมื่อทำการวิเคราะห์จำแนกกลุ่มสามารถจำแนกพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดีมาก (ร้อยละ 25.57) กลุ่มดี (ร้อยละ 61.03) กลุ่มปานกลาง (ร้อยละ 12.17) กลุ่มพอใช้ (ร้อยละ 1.03) และ กลุ่มปรับปรุง (ร้อยละ 0.20)

2. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติพบว่า ปัจจัยด้านไลฟ์สไตล์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ อายุ เพศ อาชีพ และรายได้ไม่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายวัยผู้ใหญ่ตอนต้นโดยมุ่งเน้นการสร้างค่านิยมที่ดีและประสบการณ์ตรงกับธรรมชาติในรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและสร้างแรงบันดาลใจ เป็นการจัดกิจกรรมเชิงการศึกษาและสร้างจิตสำนึก กิจกรรมเชิงแรงจูงใจและแรงเสริม ได้แก่

1. กิจกรรม EcoVibe: ปลุกพลังเขียวในใจเธอ รูปแบบกิจกรรมเป็นการจัดแคมป์ 2 วัน 1 คืนหรือกิจกรรมเต็มวัน วัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังค่านิยมในการอนุรักษ์ธรรมชาติผ่านประสบการณ์ตรง ส่งเสริมให้วัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีความเข้าใจถึงผลกระทบของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในชีวิตประจำวัน สถานที่จัดแคมป์ ได้แก่ พื้นที่ธรรมชาติ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ พื้นที่ป่าในเมือง
2. กิจกรรมรักษ์ให้ถึงราก รูปแบบกิจกรรมเป็นการเดินป่ากับวิทยากร (เจ้าหน้าที่อุทยานธรรมชาติ) ให้ข้อมูลเรื่องระบบนิเวศ และเปิดประสบการณ์สัมผัสธรรมชาติด้วยสติ ผักใช้ประสาทสัมผัส เช่น ฟังเสียงนก ดมกลิ่นดิน สัมผัสต้นไม้ วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเชื่อมโยงกับธรรมชาติ และเข้าใจการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ
3. กิจกรรม Green Awake: ตื่นรู้สู่ธรรมชาติ รูปแบบกิจกรรมเป็นการให้กลุ่มเป้าหมายเขียนความรู้สึกต่อธรรมชาติ โดยมีการตั้งคำถามชวนคิด เช่น “ฉันกำลังใช้ทรัพยากรอะไรเกินไป?” “ฉันจะตอบแทนธรรมชาติได้อย่างไร?” วัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนความรู้สึกและนำกลับไปคิดต่อในชีวิตจริง
4. กิจกรรมปลูกหมุดที่ป่า รูปแบบกิจกรรมเป็นการเชิญผู้เข้าร่วมช่วยกันทำกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น ปลูกต้นไม้ เก็บเมล็ดพันธุ์ ทำฝายชะลอน้ำ หรือเก็บขยะในพื้นที่ธรรมชาติ โดยแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ให้ความรู้เบื้องต้นก่อนปฏิบัติจริง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการลงมือทำจริง เห็นผลกระทบจากการกระทำของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

1. การศึกษาแนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมส่วนบุคคลและพฤติกรรมของสังคมต่อสิ่งแวดล้อม
3. การศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีและสื่อสังคมในการส่งเสริมพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมรวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจผ่านการใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ
4. การศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในบริบททางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันเพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในแต่ละบริบท

References

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. Retrieved May 10, 2025 from [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. Retrieved May 10, 2025 from <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Barr, S. (2007). Factors influencing environmental attitudes and behaviors: A U.K. case study of household waste management. *Environment and Behavior*, 39(4), 435–473. Retrieved May 11, 2025 from <https://doi.org/10.1177/0013916505283421>
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). *Tourism, ecotourism, and protected areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development*. IUCN–The World Conservation Union.
- Department of Provincial Administration, Ministry of Interior. (2023). Population statistics. Retrieved June 15, 2024 from <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth> (In Thai)

- Dolnicar, S., Crouch, G. I., & Long, P. (2008). Environmentally sustainable tourism: Evidence from a study of Australian consumers. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 549–566.
Retrieved May 11, 2025 from <https://doi.org/10.2167/jost758.0>
- Dolnicar, S., Crouch, I., G. and Long, P. (2008). Environment-friendly Tourist: What Do We Really Know About Them? *Journal of Sustainable Tourism*. 16(2), 197-210.
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2015). Tourism and water: Interactions, impacts and challenges. *Channel View Publications*.
- Gotschi, E., Stefan, V. S., Lindenthal, T., and Larcher, M. (2010). The role of knowledge, social norms, and attitudes toward organic products and shopping behavior: Survey results from high school students in Vienna. *The Journal of Environmental Education*. 41(2):88-100.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate Data Analysis*. 6th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Haws, L., Winterich, P., Naylor, R. (2010). Seeing the world through green-tinted glasses: motivated reasoning and consumer response to environmental friendly products. *Working paper*, Texas A&M University.
- Hunter, L. M., Hatch, A., & Johnson, A. (2004). Cross-national gender variation in environmental behaviors. *Social Science Quarterly*, 85(3), 677–694. Retrieved May 11, 2025 from <https://doi.org/10.1111/j.0038-4941.2004.00239>.
- Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES). (2019). *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services*.
- Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239–260. Retrieved May 10, 2025 from <https://doi.org/10.1080/13504620220145401>.
- Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239–260. Retrieved May 11, 2025 from <https://doi.org/10.1080/13504620220145401>.
- Lee, K. (2009). Gender differences in Hong Kong adolescent consumers' green purchasing behavior. *Journal of Consumer Marketing*, 26(2), 87–96. Retrieved May 11, 2025 from <https://doi.org/10.1108/07363760910940456>.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). Retrieved June 15, 2024 from https://www.nesdc.go.th/nesdb_en/article_attach/article_file_20230515090224.pdf (In Thai)
- Phattharayuttawat, S. (2002). *Psychological Measurement Guide*. Bangkok: Medical Media. (In Thai)
- Rovinelli, R. J., and Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*. 2, 49-60.

- Somchai, B. (2006). Ecotourism. Lecture papers for the forest management course community and career development in forestry Fiscal Year 2006. Retrieved June 15, 2024 from www.dnp.go.th/fea16/file/96qfwxab5harkte.doc (In Thai)
- Suankramdee, K., and Sukkumnoed, D. (2015). Cluster Analysis of Consumer's Environmentally Friendly Behavior. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*. 9(18): 21- 25. (In Thai)
- Tanakanjana-Phongkhieo, N., and Teampanpong, J. (2018). Environmental Responsibility Behaviors of Visitors to Pang Sida National Park. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 11(1): 1707-1720. (In Thai)
- United Nations Environment Programme. (2019). Global Environment Outlook – GEO-6: Healthy Planet, Healthy People. *Cambridge University Press*.
- UNWTO. (2001). *Ecotourism and sustainable development*. World Tourism Organization. Retrieved May 10, 2025 from <https://www.unwto.org>
- Vanichbuncha, K. (2021). *Advanced Statistical Analysis with SPSS for Windows*. 15th Edition. Bangkok: Samlada Partnership Ltd. (In Thai)
- Weaver, D. B., and Lawton, L. J. (2002). Overnight ecotourist market segmentation in the Gold Coast Hinterland of Australia. *Journal of Travel Research*. 40(3), 270-280.
- World Bank. (2020). *Urban Development Overview*. Retrieved May 9, 2025 from <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment>
- Yamane, T. (1969). *Statistics an introductory analysis*. 3rd ed. New York: Harper and Row.
- Zelezny, L. C., Chua, P., & Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. *Journal of Social Issues*, 56(3), 443–457. Retrieved May 11, 2025 from <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00177>.